

Motion till riksdagen 2017/18:4099

av **Tina Acketoft m.fl. (L)**

med anledning av prop. 2017/18:199 En stärkt minoritetspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samordning mellan minoritetspolitiken och andra frågor som rör mänskliga rättigheter och demokrati och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppföljning av kommuners och landstings mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuners och landstings mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete ska vara beslutade i politiska organ, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samråd och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skollagstiftningens terminologi när det gäller de nationella minoritetsspråken och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om äldreomsorg och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

De nationella minoriteterna har en lång historia i vårt land och har alla utsatts för en assimileringspolitik som innebar att de inte fick tala sitt språk eller utöva sin kultur. Detta är grunden till att det behövs en särskild politik för de nationella minoriteterna. Målet med minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Individens möjligheter att använda minoritetsspråk i kontakten med myndigheter ska stärkas.

Minoritetspolitiken måste alltid utgå från den enskilda individens rätt att själv definiera sig. Den enskildes självidentifikation ska inte vara underordnad stat, tradition eller organisationer. Att staten erkänner existensen av en minoritet får aldrig leda till att den kollektiva gruppstillhörigheten bildar utgångspunkt för en politik där kollektivet överordnas den enskilde. Det måste vara den enskilda människan som avgör i vilken mån han eller hon känner tillhörighet till en nationell minoritet eller en språklig gemenskap.

Detta innebär att den liberala minoritetspolitiken har ett dynamiskt förhållningssätt. Språk, traditioner och kulturer är alltid i förändring och för den enskilda människan kan också relationen till ett minoritetsspråk eller en minoritetskultur förändras över tid. Vissa perioder i livet kan minoritetstillhörigheten kännas oviktig för att senare få en stark och personlig innebörd, och tvärtom. Den liberala minoritetspolitikens mål är att stärka individens möjligheter att leva i enlighet med sina egna önskningar.

Under alliansregeringen ansvarade Liberalerna för det minoritetspolitiska arbetet, och positionerna flyttades fram på en lång rad områden. En ny minoritetspolitisk strategi presenterades 2009, och 2010 började den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk gälla. Förvaltningsområdena för finska och samiska utökades kraftigt när Liberalerna ansvarade för minoritetspolitiken, och lagreformer och andra åtgärder beslutades för att stärka minoriteternas språkrättigheter liksom inflytande i olika frågor som berör dem.

Tyvärre har minoritetspolitiken tappat rejält i tempo under denna mandatperiod. Under perioden 2016–2018 frystes budgetanslaget för minoritetspolitik, vilket var helt oförenligt med tanken att förvaltningsområdena ska kunna utökas. Den eftersläpning som detta har lett till är djupt beklaglig.

Den nu aktuella propositionen bygger på de förslag som lagts fram av den liberala f.d. riksdagsledamoten och statssekreteraren Lennart Rohdin, som 2016 fick uppdraget att vara särskild utredare för utredningen om en stärkt minoritetspolitik. Propositionen innehåller välkomna förbättringar men går i vissa avseenden inte tillräckligt långt, och vissa frågor lämnas också helt obesvarade.

I denna motion kommenterar Liberalerna de förslag som tas upp i propositionen. För en bredare beskrivning av vår politik hänvisas också till kommittémotion 2017/18:3587 Liberal minoritetspolitik.

Minoritetspolitiken i förhållande till de mänskliga rättigheterna

Minoritetspolitiken bygger på principer som är djupt förankrade i centrala människorättskonventioner som Sverige har förbundit sig att följa. I likhet med utredningen förespråkar Liberalerna en tydligare samordning mellan minoritetspolitiken och andra frågor som rör mänskliga rättigheter och demokrati.

Regeringen väljer dock att i stället uttrycka detta som att ”de nationella minoriteternas rättigheter är en integrerad del av det internationella ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna”. Avsikten är förmodligen att ge tydligt eftertryck åt kopplingen mellan MR-frågor och minoritetspolitik, men Liberalerna menar att effekten kan bli en annan än den avsedda och kan leda till en olycklig insnävning av perspektivet.

Till att börja med är det internationella ramverket just ett ramverk, inte ett facit på vad Sverige bör genomföra i nationell politik. Sverige kan och bör ha högre ambitioner än vad som är reglerat inom ramen för Sveriges internationella åtaganden (då främst de

två FN-konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk). Till exempel kan Sverige inom ramen för sin minoritetspolitik mycket väl uppmärksamma frågor och behov som över huvud taget berörs i det internationella ramverket, eller gå längre än vad som krävs för att uppfylla ramverkets minimikrav.

Vidare lämnas demokratispekten helt utanför regeringens definition. Det är en icke oväsentlig förändring. På det internationella planet kan det noteras att de berörda FN-konventionerna som bekant har ratificerats av en lång rad länder som inte är demokratier. På det nationella planet innebär detta att kopplingen mellan minoritetspolitiken och demokratipolitiken, som är ett särskilt politikområde, försvagas i stället för förstärks.

Regeringen redovisar i propositionen inte några trovärdiga argument för förändringen i förhållande till utredningens förslag. Regeringen synes ta för givet att kopplingen till MR-frågor ger hela svaret på frågan om de nationella minoriteternas rättigheter, men så är inte fallet. Den kopplingen finns och är central, men detta konstaterande ger inte en uttömmande beskrivning. Liberalerna anser att utredningens förslag är mer välövertväg och ger möjlighet till en bredare ansats.

Det samiska folkets ställning

Det samiska folket har en särställning som urfolk och är dessutom en nationell minoritet. Som regeringen konstaterar har Sametingets styrelse inkommit med flera skrivelser som ger uttryck för att samerna inte längre bör anses som nationell minoritet utan endast som urfolk, och att det samiska språkets ställning bör regleras i en särskild samisk språklag. I likhet med regeringen tar Liberalerna inte här och nu ställning till själva förslaget, utan anser att det är nödvändigt att bereda frågan vidare. Den liberala synen att minoritetspolitiken bygger på självidentifikation gör att förslaget från Sametingets styrelse behöver analyseras noggrant. En eventuell förändring av det samiska folkets ställning skulle få stora konsekvenser för alla som identifierar sig som samer, och det är därför viktigt att i beredningen möjliggöra för berörda individer att ge sin syn på frågan.

Strategiskt arbete i hela landet

Liberalerna stöder utredningens förslag att kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Detta skulle ge bättre förutsättningar för den långsiktighet i det lokala arbetet som i dag saknas på många håll. Dock brister regeringens förslag i två delar.

Till att börja med bör det av målen och riktlinjerna också framgå hur verksamheten ska följas upp. I propositionen pekar regeringen på möjligheten för kommuner att t.ex. införliva målen och riktlinjerna i sina verksamhetsplaner, vilket förstås skulle ge naturliga möjligheter till uppföljning i delårsrapporter och årsredovisningar. Men mål och riktlinjer kan också vara fristående dokument som riskerar att bli hyllvärmare. Om kravet på mål och riktlinjer ska vara meningsfullt behöver dessa styrdokument också följas upp.

Vidare finns det inte något i regeringens förslag som säkerställer att målen och riktlinjerna är politiskt beslutade. Eftersom målen och riktlinjerna syftar till att uppfylla kommunens minoritetspolitiska åtaganden bör de beslutas av förtroendevalda. Huruvida detta ska vara i kommunfullmäktige, kommunstyrelse, annan nämnd eller annat politiskt organ får givetvis avgöras av lokala förhållanden.

Innebörden av samråd

Liberalerna välkomnar det förtydligande av begreppet samråd som föreslås. Detta är särskilt viktigt för att behålla individperspektivet på minoritetspolitiken. Av detta följer också att dialog med föreningar och andra sammanslutningar naturligtvis är av stor vikt, men andra samrådsformer som brukardialog, enkäter till föräldrar eller anhöriga och bredare medborgardialoger bör också användas. Regeringen bör överväga att ta initiativ till ytterligare stöd och informationsmaterial som hjälper förvaltningsmyndigheter och kommuner att organisera samråd på ett sätt som når ut till alla som är berörda.

Terminologi för de nationella minoritetsspråken

Regeringen väljer att inte gå vidare med utredningens förslag om att använda benämningen kulturarvsspråk som beteckning för de nationella minoritetsspråken inom skolväsendet. Liberalerna delar i och för sig bedömningen att just denna term kan ge det olyckliga intrycket att det skulle vara av främst kulturhistoriska skäl som dessa språk har en särställning, men menar samtidigt att frågan om ändrad terminologi behöver användas vidare.

Framför allt är ”modersmålsundervisning” inte ett fungerande begrepp för de nationella minoritetsspråken, eftersom rätten till modersmålsundervisning för dessa språk är mer långtgående. För dessa språk ställs inget krav på att språket är elevens ”modersmål” i betydelsen dagliga umgängesspråk, och inte heller krävs att eleven har grundläggande kunskaper från början. Denna utsträckta rättighet är en del av revitaliseringsarbetet och handlar just om möjligheten att lära sig ett språk som delvis kan ha gått förlorat inom familjen. Regeringen bör fortsatt överväga en ändrad terminologi i lagstiftningen om skolväsendet.

Äldreomsorg

Regeringen väljer med hänvisning till andra pågående lagöversyner att inte nu föreslå en överflyttning av bestämmelserna om äldreomsorg till socialtjänstlagen. Liberalerna anser att en sådan bör genomföras. Precis som det skapar en ökad tydlighet gentemot kommunerna att rätten till förskola på nationella minoritetsspråk flyttas till skollagen, så skulle tydligheten öka om frågor kring äldreomsorg regleras i socialtjänstlagen.

Vad gäller innehållet i äldreomsorgen med minoritetsprofil föreslår regeringen inte att äldres rätt att behålla sin kulturella identitet ”särskilt ska beaktas”, vilket utredningen föreslog, utan nöjer sig med att föreslå att den ska ”beaktas”. Denna nedtoning är olycklig med tanke på att just kulturkompetens och anknytning till kulturella traditioner kan vara en väl så viktig anledning som språket till att människor efterfrågar äldreomsorg med inriktning på en viss nationell minoritet.

Regeringen menar att ordet ”särskilt” skulle ge intryck av att det kulturella behovet skulle ha försteg framför det språkliga. Liberalerna delar inte den åsikten. Lagstiftningen är konstruerad så att det är ”inom ramen för den äldreomsorg som erbjuds på minoritetsspråk” som de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet ska beaktas. Farhågan att språket skulle få stå tillbaka med formuleringen ”särskilt ska beaktas” är alltså obefogad.

Utbildning i minoritetsspråk

Flera remissinstanser pekar på att förslagen i propositionen kommer att leda till ett ökat behov av personal med minoritetsspråkskompetens, något som förstås är helt sant. Liberalerna har redan tidigare pekat på de stora behoven av utbildning på detta område, men regeringen förbigår denna fråga i propositionen.

Bristen på behöriga lärare i minoritetsspråk är mycket stor. Bland annat vad gäller samiska, men också andra minoritetsspråk, leder detta till att barn som har rätt att få undervisning i sitt minoritetsspråk i praktiken nekas denna möjlighet. Därför behövs fler behöriga minoritetsspråklärare och en ämneslärarutbildning som möjliggör en långsiktig försörjning av minoritetsspråklärare. Det behövs dock även insatser för att stärka tillgången till minoritetsspråklärare på kort sikt. Även kommunerna som arbetsgivare åt lärarkåren spelar en viktig roll för att driva på för att fler faktiskt söker sig till läraryrket. Fler kommuner borde tillsammans göra ansträngningar för att säkra tillgången på lärare i minoritetsspråk.

Även på högskolan samt inom vuxenutbildningen behöver det finnas en kontinuerlig uppföljning av möjligheterna till utbildning i minoritetsspråk. Detta är särskilt viktigt med tanke på att de nationella minoritetsspråken i universitetssammanhang är s.k. småspråk där undervisning bara ges på vissa lärosäten.

Tina Acketoft (L)

Christer Nylander (L)

Mats Persson (L)

Nina Lundström (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)